

УРОКИ ГОЛОКОСТУ

№ 1 (12), грудень, 2007 р.

УКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРУ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ

Від редакції

Шановні колеги, дорогі читачі!

Перед Вами перше число за 2007 рік інформаційно-педагогічного бюлетеня Українського центру вивчення історії Голокосту — "Уроки Голокосту". В цьому році Центр відзначив п'ять років своєї наукової та педагогічної діяльності в царині вивчення історії Голокосту на теренах України. Важливо і приємно писати, що за цей час зроблено серйозні кроки в напрямку зрозуміти та осмислити історичні долі українського єврейства в добу Другої світової війни: видані книжки, зроблено наукові дослідження з деяких аспектів історії Голокосту, проведено немало наукових та освітніх круглих столів, конференцій та навчально-методичних семінарів, після яких досить багато викладачів, студентів, науковців розпочали чи продовжили свою діяльність в царині вивчення історії Голокосту на теренах України. За цей період Центр став учасником значної кількості міжнародних педагогічних проектів, що проходили та проходять в Україні у співпраці з іншими громадськими і державними освітніми організаціями, як українськими, так і іноземними, присвячених вихованню міжнетнічної толерантності на прикладі історії Голокосту тощо. Діяльність така здійснюється передовсім, завдяки колективу співробітників Центру та нашим колегам і друзям по всій Україні та за її межами. Це не підведення підсумків, вважаємо таке надто завчасним. Ми абсолютно переконані, що це тільки початок процесу осмислення українським суспільством складної, трагічної спадщини тоталітарних режимів ХХ століття, зокрема історії Голокосту на наших землях, і Український центр вивчення історії Голокосту бере в цьому процесі участь та робить свій внесок в цю справу.

Останнім часом перед Центром стала нагальна потреба поширення інформації про свою наукову та педагогічну діяльність. Ми переконані, що в Україні, на жаль, ще залишається дуже й дуже мало відомим вже достатньо різноманітна діяльність в українських Holocaust Studies. Саме тому Центр весь час, протягом своєї роботи шукає форми надання матеріалів, інформації щодо власних дослідницьких та педагогічних результатів та загалом стану вивчення цієї теми в Україні та світі. Протягом п'яти років існує офіційний сайт Центру в Інтернеті (www.holocaust.kiev.ua); в 2002—2003 роках Центр випускав науково-педагогічний бюлетень "Голокост і сучасність" (11 номерів), який був дійсно першим нашим серйозним друкованим органом. Завдяки йому Центр стали пізнавати в країні. Саме цей

бюлетень підготував та став предтечею наукового часопису Українського Центру "Голокост і сучасність. Студії в Україні і світі" (№ 1, 2005; № 1(2), 2007). Таким чином, на сьогодні Центр має веб-сайт та науковий часопис, який мріємо друкувати раз на півроку. Проте колектив Центру і багато наших колег-однодумців, що співпрацюють з нами, весь час відчувають, що сайт і часопис недостатньо спрацьовують, принаймні для виконання двох завдань: надання педагогічних та навчально-ме-

тодичних матеріалів та всіляких розробок вчителям, які сьогодні займаються в Україні викладанням історії Голокосту, та надання більш широкій інформації про поточні проекти Центру та про діяльність наших партнерських організацій в царині вивчення цієї проблематики в Україні, країн СНД, Європі, Ізраїлі, США.

Така ситуація склалася тому, що часопис "Голокост і сучасність" насамперед спрямований для дослідників, науковців, що вивчають тему Голокосту і, таким чином, на сторінках часопису відсутній матеріал для педагогів, а сайт Центру, де є, безумовно, інформаційні та освітні матеріали, не є поки що доступним всім нашим колегам-вчителям, тому що, на жаль, в Україні ще далеко не всі мають можливість користуватися Інтернетом. Виходячи з всього цього, Центр вирішив, поряд з часописом та сайтом, відновити випуск бюлетеня, що виходив на початку нашої діяльності у 2002—2003 роках. Але це вже буде не науково-педагогічний, а **інформаційно-педагогічний бюлетень** Українського центру вивчення історії Голокосту, що має назву "Уроки Голокосту", 75% матеріалів якого будуть присвячені проблемам викладання історії Голокосту, новим методикам, розробкам вчителів, роботам студентів та учнів, а також плануємо друкувати матеріали, присвячені осмисленню та порівнянню Голокосту з іншими трагедіями та геноцидами ХХ століття. Саме перше число (а загалом 12, тому що відлік починаємо з квітня 2002 року, коли вийшов перший номер науково-педагогічного бюлетеня) такого видання ви тримаєте в руках! Центр планує друкувати "Уроки Голокосту" періодично кожні два місяці, загальним накладом 1000 примірників, розповсюджувати по школах, університетах і бібліотеках, також повна версія його буде знаходитися на сайті Центру. Сподіваємося, що бюлетень знайде своїх читачів і буде до нагоди всім в Україні, кому важливе збереження пам'яті про цю сторінку нашої загальної історії.

НАУКОВІ ПОДІЇ ТА АКАДЕМІЧНІ ДИСКУСІЇ

МІЖНАРОДНИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ "ПРАВИЙ ЕКСТРЕМІЗМ ТА ПРОТИДІЯ ЙОМУ:
ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ, УКРАЇНИ ТА СУСІДНІХ ДЕРЖАВ"

11 вересня 2007 року в Києві Фонд Фрідріха Еберта, Український центр вивчення історії Голокосту, Німецький культурний центр "Гете-Інститут в Україні" провели Міжнародний круглий стіл "Правий екстремізм та протидія йому: досвід Німеччини, України та сусідніх держав". Надто приємно відзначити, що для Українського центру вивчення історії Голокосту — це вже другий позитивний досвід співпраці з німецькими організаціями в царині наукових, гуманітарних студій. Перший круглий стіл був присвячений осмисленню складних подій історії Другої світової війни, зокрема історії Голокосту в сучасних суспільствах Німеччини та України.

Відкриття круглого столу, вже за традицією, зробили керівники наших громадських науково-освітніх організацій: Штефан Хробот (Фонд Фрідріха Еберта), Маріон Хаазе (Гете-Інститут) та Анатолій Подольський (Український центр вивчення історії Голокосту). Запрошений спеціально для цього круглого столу Державний міністр Федерального міністерства закордонних справ Німеччини у відставці д-р Крістофер Цюппель зробив базову доповідь, в якій поставив питання щодо сучасної ситуації з міжетнічною та соціальною інтолерантністю в Європі, та, зокрема, в Німеччині. В своєму спічі він наголосив на тому факті, що сучасна світова спільнота є абсолютно мультикультурною громадою, не має в модерному світі сьогодні моноетнічних держав чи країн, а отже, не має в світі більшості, ми всі є національними меншинами... Мені особисто дуже імпонує ця думка д-ра Цюппеля, тому що, саме такий підхід може сприяти поважливому толерантному ставленню людей один до одного, не зважаючи, а скоріше поважаючи, всі права інших. Ще дуже цікава деталь, на якій наголосив перший спікер, це те, що при загальному зростанні населення в світі, кількість мешканців європейського континенту має тенденцію на зменшення...

Взагалі то круглий стіл за ідеєю організаторів був розділений на три сесії. Перша сесія "Право радикальні позиції в Україні та сусідніх державах" була присвячена аналізу ситуації цієї проблематики в Україні та Росії. З боку України виступили два спікери: відомий журналіст-аналітик, учасник правозахисної організації "Міжнародна амністія" — Максим Буткевич і експерт Конгресу національних громад України з проблем проявів та моніторингу антисемітизму та ксенофобії в українському суспільстві — В'ячеслав Ліхачов. Доповіді були аналітичними, надто цікавими та, звичайно, викликали жваву дискусію в аудиторії. Немає змоги тут надати повну картину дискусії, але я хотів би відзначити головні тези доповідачів. Максим Буткевич дав соціологічний аналіз щодо відношення до національних, етнічних меншин в сьогодиншній Україні. Він наголосив, що, на превеликий жаль, значна кількість населення України часто-густо не бажає бачити серед своїх найближчих сусідів представників різних народів, безумовно, користуючись негативними етнічними стереотипами, що, на жаль, ще присутні в українському суспільстві... Виходячи з соціологічних опитувань, найбільше потрапляють до "небажаних" роми, африканці та різні мігранти і біженці. М. Буткевич, аналізуючи ситуацію та причини таких явищ, наголошує на великому впливі, часто-густо негативному,

пропаганди та ЗМІ, кажучи, що часом журналіст висловлює латентну тобто потаємну ксенофобію, що впливає на соціум. Експерт проаналізував також стан сучасних молодіжних рухів в Україні, що виступають з позицій праворадикалізму. В цілому таких рухів не багато, та переважна кількість їх знаходиться під впливом їх російських колег. Не зважаючи на невелику кількість, всеодно не можна їм не приділяти уваги та не боротися з ними. В'ячеслав Ліхачов зосередив свій виступ на антисемітській діяльності в сучасній Україні, він вже близько п'яти років займається науковим аналітичним моніторингом антисемітизму в Україні, тому саме його думка була важливою для учасників круглого столу. Сьогодні, як зазначив експерт, майже

85% всієї антисемітської друкованої продукції та пропаганди виходить з одного джерела, а саме: з Міжрегіональної Академії Управління (МАУП), яка є за акредитацією Міністерства освіти і науки України приватним вищим навчальним закладом України. За останній період саме антисемітизм з МАУП вплинув на негативний імідж України щодо збереження прав національних меншин та міжетнічної нетолерантності.

Наша колега з Москви, з аналітичного Центру "Сова" експерт Галина Кожевникова в своєму виступі змалювала картину ситуації в модерній Росії з праворадикальними рухами. Висновок сумний: такі рухи, особливо серед молоді, мають серйозне поширення в сучасній Росії, фінансову підтримку, і, головне, з боку державних урядових інституцій не має однозначної протидії ксенофобії та прав радикалізму, яке сьогодні поширюється в російському суспільстві.

Друга сесія "Правий екстремізм у Німеччині та фактори його впливу" була присвячена ситуації в сучасному німецькому суспільстві та стану розвитку неонацистських рухів. Були блискучі доповіді наших колег з Німеччини д-ра Дітмара Мольтхагена та д-ра Андреаса Умланд. Колега Мольтхаген розповів про ситуацію з праворадикалізмом в різних регіонах сучасної Німеччини, наголосивши, що, на жаль, після 1990 року та об'єднання Німеччини неонацизм часто-густо став піднімати голову, що для німецького суспільства надто боляче, враховуючи важкий досвід гітлеризму в країні з 1933 по 1945 роки. Д-р Д. Мольтхаген підкреслив, що за соціологічними дослідженнями у Східній Німеччині, яка ще не остаточно позбулася тоталітарного соціалістичного минулого, прояви неонацизму та антисемітизму зустрічаються доволі часто і небезпечно...

Третя сесія "Шляхи та можливості запобігання та протидії правому екстремізму" була надто важливою і, скоріше за все, найголовнішою частиною чи сесією нашого круглого столу, тому що ми почули про досвід та методику протистояння правому екстремізму в Німеччині (Д. Мольтхаген), Росії (А. Верховський) і в Україні (В. Нахманович). Для нас та наших колег був просто екстремально цікавий досвід наших німецьких колег, який, безперечно, більший за часом та різноманітний за методологією. Все це, як відомо, пов'язано з надто тяжким тягарем історичного минулого Другої світової війни... Д-р Дітмар Мольтхаген представив учасникам круглого столу різноманітні освітняські, методичні розробки, що діють і впливають на проти-

дію та протистояння і боротьбу з ксенофобією, антисемітизмом, праворадикальним рухом, перш за все в молодіжному середовищі. Це, насамперед постійна освітянська діяльність в межах формальної та неформальної освіти, що підтримується передусім державою (що покищо, на жаль, катастрофічно не вистачає Україні) та громадянським суспільством...

В цілому круглий стіл виявився важливим та успішним, дійсно став подією в гуманітарному житті України. Д-р Крістофер Цюппель, завершуючи дискусії зауважив, що поки є люди, є надія...

Анатолій Подольський

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ "ІСТОРІЯ ГОЛОКОСТУ В УКРАЇНІ: НОВІ ДЖЕРЕЛА ТА ПЕРСПЕКТИВИ"

Конференція з такою назвою відбулася в Парижі 12 жовтня 2007 року. Її організаторами виступили Музей Голокосту в Вашингтоні, Університет Сорбонна в Парижі, Товариство "Яхад — ін Унум", Меморіал Шоа в Парижі. Протягом двох днів роботи конференції відбулися виступи, дискусії та полеміка між дослідниками історії Голокосту з Німеччини, України, Нідерландів, США, Ізраїлю, Франції. В конференції взяли участь відомі історики — Дітер Польш, Карел Бергхоф, Мартін Дін, Омер Бартов, Пол Шапіро, Вадим Алтскан, Мартін Блеквелл та інші. Українську історичну науку на конференції представляли історики: Владислав Гриневич, Михайло Тяглий, Олександр Круглов, Ігор Щупак, Тамара Марусик, Анатолій Подольський. Найголовнішим досягненням цієї конференції став факт встановлення тісних зв'язків та наукового співробітництва між представниками західної та української історіографії.

Протягом двох днів в аудиторіях Сорбонни та в лекційному залі Меморіалу Шоа точилися дискусії щодо різноманітних аспектів історії Голокосту на українських землях: починаючи з історіографічних питань, дражливих проблем українсько-єврейських взаємин, колаборації, рятування, опору, і, закінчуючи проблематикою ставлення сучасного українського суспільства до збереження пам'яті про Голокост, як про частину історії не тільки євреїв, але й складову історії України часів Другої світової війни. Йшлося, зокрема, про ситуацію з меморіалізацією місць масових розстрілів євреїв в сучасній Україні. З глибокою та правдивою презентацією виступив д-р О. Бартов; стан останніх історіографічних досліджень з історії Голокосту на теренах

України та взагалі рівень модерної історіографії з цього питання блискуче представив д-р Д. Польш. Окрема сесія була присвячена обговоренню проблем викладання історії Голокосту в Україні. Відбувся також Круглий стіл, присвячений відкритій дискусії фактично з усього кола представлених на конференції проблем, його проводили П. Шапіро, Д. Польш, В. Гриневич та інші дослідники. Велика кількість учасників конференції взяла участь в обговоренні, що було абсолютно цікавим та важливим для всіх. На конференції були присутні не тільки науковці, але й студенти, ті хто пережили Голокост, викладачі, журналісти, політичні діячі. Конференція мала великий науковий та політичний резонанс. Сподіваємось, що невдовзі ми побачимо науковий збірник статей Паризької конференції з історії Голокосту в Україні.

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ "ДОЛЯ ЄВРЕЇВ БУКОВИНИ І ТРАНСНІСТРІЇ. 1940—1944 рр."

8 жовтня 2007 року в Чернівцях відбулася міжнародна наукова конференція "Доля євреїв Буковини і Трансністрії. 1940—1944 рр.". Організаторами конференції виступили Меморіальний Музей Голокосту (Вашингтон, США) та Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. Центральною темою конференції була історія Голокосту на українських землях під румунською окупацією, передовсім доля єврейської громади Чернівців та Голокост на теренах так званої "Трансністрії". Учасниками конференції були дослідники з України, Румунії, Молдови, США, Ізраїлю, Франції. Відомі науковці: Радю Іоанід, Флоранс Хайманн, Володимир Солонарі, Тамара Марусик, Михайло Тяглий, Діана Думітру, Вадим Альтскан, Олександр

Флоріан, Олег Суровцев, Олександра Лінель-Лавастін, Петро Рихло, Маріанні Гірш, Лео Спітцер.

Головною метою конференції було висвітлити долю євреїв Буковини і Трансністрії; євреїв, які лишалися в чернівецькому (Сернауїті) гетто під час війни; взаємовідносини між місцевими жителями, включаючи місцевих євреїв та румунських євреїв у Трансністрії; вплив Голокосту на румунських та українських євреїв.

Теми виступів, що пролунали на конференції:

- Єврейське життя на Буковині напередодні Голокосту;
- Історія Голокосту в Румунії та його джерельна база;
- Відступ румунської армії з Буковини у 1940 р.;
- Роль румунської влади у переслідуванні євреїв Буковини і Трансністрії;
- Історія гетто у Чернівцях, повсякденне життя і депортації у Трансністрію;
- Повсякденне життя в гетто Трансністрії;
- Література з історії Голокосту у Румунії;
- Історична пам'ять про Голокост на Буковині.

Загалом Чернівецька конференція виявилася дуже потужною та продуктивною в науковому плані. Її логічним завершенням стане, безумовно, науковий збірник доповідей. Український центр вивчення історії Голокосту за підтримки Меморіального Музею Голокосту в Вашингтоні та у співпраці з Чернівецьким національним університетом планує у 2008 році видати такий збірник.

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ "ГОЛОКОСТ: ПИТАННЯ ПАМ'ЯТІ ТА СУМЛІННЯ"

З такою назвою з 8 по 10 листопада 2007 в Middle Tennessee State University, в штаті Теннессі (США) проходила наукова конференція, що була присвячена річниці з сумнозвісного погрому в Німеччині у листопаді 1938 року, відомого як "Хрустальна ніч". Під час конференції було розглянуто різноманітні аспекти історії Голокосту в Європі під час нацизму та Другої світової війни: доля єврейських жінок в концтаборі Равенсбрюк (Рашель Сайдель, Соня Хеджепет), рятування арабськими родинами євреїв в Тунісі та Алжирі у 1942 році (Роберт Сатлоф), ставлення Туреччини до подій Голокосту в Європі, рятування французькими євреями самих себе під час окупації на теренах Вішистської Франції

(Валерій Базаров), проблеми ревізйонізму та збереження історичної пам'яті про Голокост в сучасних Польщі та Україні (Іохім Неандер, Анатолій Подольський) та багато інших аспектів. Ця конференція стала можливою завдяки зусиллям Комітету з вивчення Голокосту, який вже понад 10 років існує як кафедра при Університеті в штаті Теннессі, зокрема голові цього Комітету пані Ненсі Руппрехт. Такі конференції Комітет проводить кожні два роки. Раніше в них брали участь тільки американські дослідники. Це вже друга поспіль конференція в якій беруть участь історики з Європи.

НОВІ ДИСЕРТАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ В УКРАЇНІ

В українській історичній науці в галузі вивчення історії Другої світової війни в грудні 2006 року сталися значні події. Йдеться про захист двох кандидатських дисертацій з історії Голокосту, присвячених трагічній долі євреїв під час нацистської окупації в різних регіонах України, а саме на теренах Буковини та Півдня України. Це дисертаційне дослідження Олега Суровцева "Голокост у Північній Буковині та Хотинщині в роки

Другої світової війни" та наукова робота Наталії Сугацької "Геноцид проти єврейського населення Півдня України в роки німецько-румунської окупації (1941—1944 рр.)". Таким чином, ще двоє науковців приєдналися до вчених-істориків України — фахівців з історії Голокосту на українських землях.

По матеріалам сайту www.holocaust.kiev.ua

ПЕДАГОГІЧНІ СТОРІНКИ

УВАГА!

ПОЛОЖЕННЯ

ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТА ПРОВЕДЕННЯ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ УЧНІВСЬКИХ ТВОРЧИХ РОБІТ "ІСТОРІЯ І УРОКИ ГОЛОКОСТУ", 2007—2008 рр.

Реалізуючи ідеї, викладені в Декларації Стокгольмського міжнародного форуму по Голокосту, а також Резолюції ООН про встановлення Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту, і вважаючи своїм обов'язком зробити посильний внесок у збереження пам'яті про жертви геноциду, Український центр вивчення історії Голокосту повідомляє про проведення у 2007—2008 навчальному році серед учнів середніх загальноосвітніх закладів України конкурсу дослідницьких та творчих робіт "Історія і уроки Голокосту". Ми пропонуємо обдарованим і небайдужим до суспільних проблем юнакам і дівчатам випробувати свої сили і здібності, взявши участь у конкурсі.

Розділ I. Мета конкурсу

1. Поглиблення знань школярів з історичної проблематики Голокосту — долі єврейського народу на теренах Європи під час Другої світової війни, популяризація вивчення цієї теми серед учнівської молоді.

2. Розвиток навичок дослідницької і аналітичної діяльності під час відбору матеріалу і написання роботи з вибраної теми.

3. Пошук нових фактів, документів, свідчень про події Голокосту в Україні і за її межами, і введення їх у науковий обіг.

4. Відбір за результатами конкурсу обдарованих учнів і сприяння їх участі в міжнародних семінарах та конференціях.

5. Виховання у молоді толерантного поведіння, поваги до людей іншої національності, свідомого ставлення до міжетнічних проблем.

Розділ II. Підготовка конкурсу

До участі у конкурсі запрошуються учні 9—11 класів загальноосвітніх і спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв, професійно-технічних училищ. Особи, що бажають взяти участь у конкурсі, подають заявки до Українського центру вивчення історії Голо-

косту за формою: прізвище, ім'я та по батькові, назва теми, науковий керівник, адреса проживання, контактні телефони. Термін подачі заявок до **15 січня 2008 року**. Для підготовки конкурсу створюється Оргкомітет у складі науковців, викладачів історії ВУЗів, вчителів шкіл. Виконані роботи відправляються на адресу Центру до **31 березня 2008 року** (роботи, прислані після 31.03.2007 р. розглядатися не будуть). Вони попередньо рецензуються фахівцями із зазначеної проблематики. Роботи, які не відповідають рівню вимог конкурсу, можуть бути відхилені і не допущені до захисту. До 20 квітня всім тим, хто пройде відбір, буде повідомлено про їхню участь у конкурсі.

Перевіряючи роботи,

рецензенти звертають увагу на:

- відповідність викладу заявленій темі;
- характер теми, її актуальність і те, наскільки повно вона розкрита;
- компування матеріалу, структура викладу, стилістика, логіка;
- оригінальні ідеї і їхнє обґрунтування;
- оформлення роботи.

Розділ III. Вимоги до роботи

До участі допускаються роботи, виконані українською і російською мовами. Кожне дослідження, представлене на конкурс, повинне мати від 20 до 30 аркушів тексту, видрукуваного з одного боку (шрифт № 14). На титульній сторінці вгорі позначаються організатори конкурсу (Міністерство науки і освіти України, Український центр вивчення історії Голокосту, Євро-Азійський Єврейський конгрес), потім іде назва конкурсу, тема, прізвище, ім'я та по батькові автора повністю, назва навчального закладу, адреса, варіант контактного зв'язку, відомості про наукового

керівника. Викладу теми передують план у простому або розгорнутому вигляді.

У вступній частині бажано освітити актуальність вибраної теми, а також причини вибору, сформулювати мету і методи дослідження, можливість застосування. Крім цього у вступі висвітлюється аналіз ситуації, що передують події. В основній частині викладається фактична канва подій у цілісній, взаємозалежній і послідовній побудові. У цілому різні варіанти вибраних тем зводяться до двох основних напрямків: регіональні дослідження і загальна проблематика Голокосту. При виборі регіонального напрямку в основній частині варто відобразити розуміння контексту подій, що відбувалися, і, по можливості, їх повне висвітлення. Особливу увагу варто звернути на специфічні риси, які-небудь деталі властиві тільки даному регіону. Обов'язковою вимогою є наявність чітких посилань на джерела інформації.

Найбільш авторською і оригінальною частиною роботи є висновок, саме в ньому квітесенція дослідження. Тому він повинен обов'язково базуватися на матеріалі основної частини і носити конкретний характер.

У випадку використання цитат обов'язкові посилання на джерела, які оформляються по загальноприйнятих зразках. Ті ж вимоги стосуються списку використаних джерел і літератури, що міститься наприкінці роботи. Роботу прикрасить і зробить більш зрозумілою використання наочних матеріалів (таблиці, графіки, схеми, малюнки, фотографії і інше на вибір автора).

Розділ IV. Захист робіт і визначення переможців

Захист робіт відбудеться у **травні 2008 г.** Оплата проїзду і проживання учасників конкурсу та учителів проводиться за рахунок Організаторів. Всіх допущених до участі в конкурсі

повідомлять про це до **20 квітня**. До захисту кожний здобувач готує стислий (до 5-7 хвилин) виклад основних ідей роботи. Можливий варіант з використанням мультимедійних робіт (7-8 хвилин).

Другим етапом захисту стануть відповіді на запитання опонентів в якості яких виступають присутні учні, вчителі, члени журі, гості конкурсу. Активність учнів-опонентів, їхній рівень поінформованості, виявлений у запитаннях, враховується під час підведення загальних підсумків. До початку захисту бажаним надається можливість ознайомитися зі змістом робіт.

Члени журі звертають увагу на:

- а) уміння стисло охарактеризувати роботу;
- б) якість відповіді на питання;
- в) поінформованість у проблематиці Голокосту в цілому;
- г) полемічні здібності;
- д) мовні особливості.

Розділ V. Нагородження переможців

Усі учасники конкурсу, які братимуть участь у захисті робіт, нагороджуються дипломами, літературою за тематикою Голокосту, загальноісторичними виданнями, художніми творами, іншими призами. Також кращим конкурсантам буде надана можливість взяти участь у різних молодіжних конференціях, семінарах і школах з проблематики історії Голокосту.

Поштова адреса:

Український центр вивчення історії Голокосту
01011, Київ-11, вул. Кутузова, 8, кім. 109;
тел./факс: (38044) 285-90-30
Електронна адреса uhcenter@binet.com.ua
Сторінка в Інтернеті: www.holocaust.kiev.ua

Навчально-методична діяльність Центру Семінари. Польові школи. Освітні проекти

ГАЛИЧИНА І GALICIA З ЄВРЕЙСЬКИМ АКЦЕНТОМ (ПІД ЧАС НАЦИЗМУ І СЬОГОДНІ). НАУКОВИЙ СЕМІНАР ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ НА ТЕРЕНАХ ПОЛЬЩІ

15—22 березня 2007 року Український центр вивчення історії Голокосту разом з Меморіальним музеєм м.Белжець (що утримується на державні кошти Республіки Польщі) провели науково-освітній семінар "Історія Голокосту на теренах Західної України та Польщі". Семінар був присвячений 65-м роковинам депортації та загибелі євреїв м. Львова в нацистському таборі на теренах польського містечка Белжець. Він відбувся за підтримки Американського єврейського комітету і Клеймс Конференс. В семінарі взяли участь відомі фахівці з цієї тематики — д-р Максим Гон, голова асоціації вчителів "Нова Доба" Олександр Войтенко, д-р Роберт Кувалек (директор музею м. Белжець), професор Конрад Зелінські (Люблінський університет). Лекції також читали українські та польські історики: д-р А. Подольський, д-р Адам Копшіовські, Михайло Тяглий, Тетяна Величко, Артур Фредекінд, Томаш Ханейко, Ярослав Йонець, Яцек Новаковські, Збігнев Пачт, Томаш Кранц.

Розпочався семінар у Львові, відомому своєю мультікультурною історією. Там вже розпочалися дискусії між викладачами

та українськими вчителями і студентами. Треба зазначити, що група була вповні підготовлена й доволі обізнана з питаннями історії Голокосту. Відбулася дуже цікава екскурсія старим Львовом, його місцями, пов'язаними з українською, єврейською, польською культурами. Учасникам семінару було дуже цікаво дізнатися про різні точки зору на складні питання україно-єврейських, та польсько-єврейських стосунків. Однією зі складових частин семінару була екскурсія єврейськими районами стародавнього польського міста Замосць. В Замосці дискусія загострилася після лекції стосовно табору СС Травніки, де навчалося багато українців. Зазначу тут, що польська історіографія, так само як західна, розглядає українців не за етнічною ознакою, а за походженням з терито-

рії України, що досі не стало аксіомою для української історіографії, перенасиченої націоналістичними й радянськими підходами. Лекція історика Михайла Тяглого щодо ромського Параймосу викликала також жваві дискусії, яка доволі яскраво продемонструвала, що доля ромів в часи Другої світової війни цікавить українську інтелігенцію та водночас ще дуже

малодосліджена. Від викладачів та студентів пролунали пропозиції обов'язково включати цю тему в наступні наукові семінари Центру.

Навчання в приміщеннях Меморіального музею м. Белжеца, який було відкрито приблизно три роки тому (під час панування комунізму в Польщі не було зазначено окрему історію винищення євреїв, хоча самі поляки незважаючи на заборону заснували Інститут єврейської історії у 1948 році, видавали книжки про геноцид євреїв, не кажучи вже про широкі рефлексії у польській літературі з цього питання), було основною частиною нашого семінару та відбувалося у достатньо складній психологічній ситуації. Табори смерті мабуть не найкраще місце де можна агітувати за віру в людство. Проте, водночас, для учасників семінару була створена певна емоційна ситуація, надто складна психологічно, важка, але, можливо, саме така ситуація допомагає людині чесно замислитись і спробувати співчувати... Факти стосовно того, що табір смерті Собібор навмисно було побудовано у вигляді санаторію, вирази "добра смерть", яку начебто робили есесмени в крематоріях та газових камерах, подробиці операції "Райнхард", та програма евтаназії — все це відкриває перед людьми жахливу глиб людського падіння. Щоправда, дехто намагається звинувачувати у всьому тому німців, або й поляків з українцями. Забуваючи про те, що сам Гітлер був австрійцем, що серед есесівців були французи, а серед вахманів — навіть азербайджанці. Справа в людях, а не в культурах.

Доктор А. Подольський у спільній з доктором Р. Кувалеком лекції "Єврейські громади Польщі і України сьогодні", доволі скритикував державні органи України за майже тотальну бездіяльність у зберіганні пам'яті про Голокост. Тут приємно відзначити, що президент В. Ющенко спромігся на історичні укази щодо історико-культурного державного заповідника Бабин Яр, а також на пропозицію до парламенту внести до кримінального кодексу статтю щодо заборони заперечення Голокосту та Голодомору. Подібні пропозиції лунають вперше на теренах СНД саме від Президента. Навіть в Східній Європі важко уявити подібні пропозиції від керівних осіб. Р. Кувалек розповів про відвідання України, де в архівах Львова з дослідників вимагають гроші за показ документів, а серед музеїв лише в м. Коломия (музею гуцулів) зберігаються єврейські речі. Треба зазначити, що ті речі звичайно є і в інших музеях, але практично не виставляються. В той же час поляки доволі критикували польське суспільство і польську державу за прояви й антисемітизму й антиукраїнства.

19 березня в день початку депортацій євреїв до табору Белжец, як завжди в Польщі, пройшла церемонія пам'яті. Вперше в тому брала участь українська делегація, яка була організована Українським центром вивчення історії Голокосту. Від польської сторони виступило багато офіційних представників влади, з єврейської — рабин з Любліну, з української — вчителі та студенти. Незважаючи на дощ та прохолодну погоду польська та українська молодь спільно відзначили трагічну сторінку історії. На жаль саме особистих контактів відбулося небагато — то пов'язано і з незнанням іноземних мов обома сторонами (щоправда поляки краще знають англійську), і з певним, на жаль, поки що, настороженим ставленням українських вчителів до навколишнього світу. Хоча звичайно були яскраві винятки, прикладом є пан Ю. Вовк, який добре володіє польською мовою, й промовляв цікаві пропозиції.

20 березня учасники семінару перебували в Любліні, в меморіалу на місці нацистського табору смерті Майданек, а також в Люблінському університеті. Декан факультету політології Конрад Зілінські у своєму виступі зазначив, що французько-німецьке примирення у 50-их роках минулого століття започаткувало німецько-польське примирення, й надалі для Європи є велика надія на примирення польсько-українське, за яким (додаємо від себе) можна буде сподіватися на примирення українсько-російське. Треба зазначити, що дорога до того дуже важка. Як приклад, в Україні досі існують доволі міцні стереотипи стосовно Польщі, як "вічного експлуататора України", як країни з постійною й міцною традицією антисемітизму. Згадуючи лише декілька відомих всьому світові прізвищ — Юліана Тувіма та Бруно Шульца, можна зазначити що вони свідомо і впевнено обирали польськість. Якраз те, що єврейських інтелектуалів, які обирали український бік можна перелічити по пальцях, вказує на загрозливу хворобу української культури, яка не бажає бачити "іноземців" у "своєму городі".

Студент К. Штифурак показав приклад спроби осмислення минулого, звернувшись до власне українських вад: "Справа в тому, що українці самі не можуть зрозуміти для чого їм то треба — пам'ятати і про Голодомор і про Голокост". Цікаво, що приблизно такі вислови ми чули ще наприкінці 70-их, тоді здавалося що та біда від СРСР і комунізму. Виявляється справа набагато важче. Якщо німці за кількістю відвідувачів Белжецу складають третє місце після поляків та ізраїльтян, то українці що живуть на відстані не більше 30 км від того місця, досі самостійно не бувають в Меморіалі, хоча значна їх кількість перебуває у Східній Польщі. В тому можна переконатися наочно, коли бачиш україно- та російськомовні реклами на польських магазинах. Коли дождемося подібних

написів польською в Україні?

Поїздка до Собібору також справила велике враження на учасників. Серед списку українських вахманів є прізвище відомого Івана Дем'янюка. Треба зазначити, що екскурсивод розповів про участь вахманів у антинацистському повстанні в Собіборі, й якби "захисники" Дем'янюка в Україні справді хотіли довідатися істини, то давно мали змогу дослідити документи, й саму історію українців — вахманів, серед яких вповні є справжні герої, які намагалися чинити спротив нацизму. Авжеж згадаємо пана К. Штифурака "для чого?.." В той же час в дискусіях, що виникали постійно, учасники казали про рідкісне намагання осмислення важкої історії. Тут треба згадати на жаль маловідомі рефлексії історика Д. Куделі з Дніпропетровська, якого вбили декілька років тому, й досі громадськість не знає як то відбулося і чому. Рефлексії дисидента З. Антонюка, що не можуть знайти своїх публікаторів та читачів; історія Голокосту в живописі М. Ритяєва, який конає в бідності, та багатьох інших.

Сподіваємося що в подальшому, українська держава, разом з українським суспільством позбудеться колоніальної спадщини, та спадщини власного небажання брати на себе відповідальність за важку історію України.

*Анатолій Подольський,
Артур Фредекінд*

НАУЧНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ СЕМИНАР "НА КОЛЕСАХ" ПО ИСТОРИИ ЕВРЕЕВ УКРАИНЫ И ИСТОРИИ ХОЛОКОСТА НА ЗЕМЛЯХ УКРАИНЫ

С 11 по 21 июня 2007 г. Шведский комитет по борьбе с антисемитизмом (СКМА) совместно с Украинским центром изучения истории Холокоста провел научно-образовательный семинар "на колесах" по истории евреев Украины и истории Холокоста на землях Украины. Участниками семинара были преподаватели истории из Швеции.

Украинский центр проводил такой семинар не впервые. Два года назад группа учителей из Швеции уже приезжала в Украину, где в ходе аналогичного тура посетила места и памятники еврейской истории Западной Украины: Галиции, Волыни, Подолья и Буковины. Однако в этом году семинар был проведен по другому маршруту: Киев—Полтава—Гадяч—Симферополь—Бахчисарай—Ялта—Севастополь—Одесса. Он включал в себя разнообразные формы познавательной деятельности: лекции, экскурсии, дискуссии и "круглые столы", тренинги.

Накануне визита наших шведских коллег в Украину 11-12 мая в Стокгольме был проведен подготовительный семинар для участников запланированного визита, в ходе которого сотрудники Украинского центра и шведские преподаватели имели возможность пообщаться, согласовать этапы программы будущего визита и получить базовый материал по истории и культуре украинского еврейства накануне и во время Холокоста. По мысли организаторов, такая подготовительная встреча способствовала лучшему пониманию проблематики семинара во время его проведения. Подготовительная встреча проходила в офисе Шведского комитета по борьбе с антисемитизмом в Стокгольме.

Увиденные в ходе семинара в Украине города и памятники исторического наследия предоставили шведским участникам сведения о самых разнообразных аспектах политической, культурной и этнической истории нашей страны. Начиная путешествие, наши коллеги посетили в Киеве место, ставшее символом Холокоста украинского еврейства — Бабий Яр, экскурсия по которому была проведена Ю. Смилянкой. Затем в офисе Украинского центра изучения истории Холокоста гостям был представлен спектр различных направлений деятельности Центра. Координатор (в Украине) Фонда Визуальной истории при университете Южной Калифорнии А. Ленчовская передала в дар СКМА экземпляр фильма С. Буковского о Холокосте "Назови свое имя", а также рассказала о создании учебного пособия к фильму, которое разрабатывалось в последнее время в партнерстве с Украинским центром.

Начиная со следующего дня, с 12 июня, семинар перешел в форму путешествия по городам Украины с преодолением небольших расстояний, лекциями "на колесах" и непосредственным общением как в рамках академических занятий, так и в формате неформального, живого межличностного общения. Спектр проблематики, по которой проходило общение, был широк и определялся разнообразными интересами членов шведской делегации. Это была и собственно история Холокоста на

украинских землях с упором на конкретно-исторические обстоятельства этого явления, а также с обсуждением общего и особенного в Холокосте на Украине в сравнении с другими оккупированными нацистами регионами Европы; и проблемы мемориализации — увековечивания памяти жертв погибших как в советскую эпоху, так и в современной независимой Украине; и этапы истории еврейской этнической составляющей на Украине, как отдельной группы и как неотъемлемого компонента поликультурного и многонационального украинского социума в исторической перспективе; и проблемы исторической памяти о Холокосте в современном историческом обществе; и пути и способы преподавания истории Холокоста в нынешней системе образования в Украине. Исходя из круга интересов шведских коллег, занятия, которые проводились на всем пути следования группы, были реализованы на нескольких уровнях.

Первый можно назвать теоретико-методологическим — это были занятия по историографии Холокоста в современной Украине (А. Е. Подольский); занятия по сравнительному анализу антисемитской доктрины, реализованной нацистами в СМИ на оккупированной территории Украины, и ее роли в событиях Холокоста (М. И. Тяглый); занятие по сравнительному изучению Холокоста в контексте других геноцидов XX столетия — Голодомора украинского крестьянства в 1932—1933 гг. (А. Е. Подольский), нацистской политики в отношении ромского (цыганского) населения Украины в 1941—1944 гг. (М. И. Тяглый); сюда же следует отнести лекцию В. П. Щетникова об особенностях и подходах в историографии Холокоста в Транснистрии и Одесском регионе.

К первому уровню занятий тесным образом примыкал второй, конкретно-исторический, благодаря которому участники семинара получали сведения об исторической, фактической стороне того или иного явления или региона, через который пролегал маршрут семинара. Сюда следует отнести историко-познавательные занятия по истории евреев Крыма в XX в, по этнической истории субэтнических групп полуострова — караимов и крымчаков, и в особенности в период Катастрофы (М. И. Тяглый), лекцию об особенностях послевоенной сталинской политики в отношении евреев и формировании государственного антисемитизма в СССР (научный сотрудник Одесского литературного музея А. А. Мисюк).

Ввиду того, что практически все гости так или иначе связаны с преподаванием истории — и, в частности, истории Холокоста — в школах Швеции, их также интересовала проблема преподавания этой темы в общеобразовательных заведениях современной Украины. Поэтому важными и занявшими заметное место в программе семинара стали занятия по методологии и методике преподавания темы Холокоста в современных украинских школах. В связи с этим живой интерес и отклик у членов делегации вызвали занятия и тренинги, проведенные в Полтаве президентом Всеукраинской ассоциации преподавателей истории и общественных дисциплин "Нова Доба" А. Н. Вой-

тенко, который продемонстрировал передовые разработки и интерактивные методики. Непосредственно окунуться в атмосферу украинской школы гостям позволило посещение гимназии в г. Гадыч Полтавской области и общение с администрацией гимназии о проблемах учебного процесса.

Наконец, еще одним методом ознакомления наших коллег с интересовавшими их вопросами были непосредственно экскурсии по местам событий, а также посещение государственных и общественных музеев, в той либо иной степени посвященных истории разных регионов, истории еврейской общины и Холокоста в них. Ценность такого подхода заключалась в том, что помимо познавательных сведений, гости также могли

ознакомиться с состоянием мемориализации некогда происшедших событий в общественно-исторической памяти сегодняшней Украины, а также с путями репрезентации их в современных как государственных, так и общественных неправительственных организациях. В этом плане трудно переоценить интерес, вызванный экскурсиями И. Войтенко по историческим местам Полтавы, посещение в Гадыче могилы одного из духовных учителей хасидизма рабби Шнеура Залмана; в Крыму — это экскурсии Т. Величко в пещерный город и когда-то центр караимской жизни в Крыму Чуфут-Кале, по некогда бывшему столицей Крымского ханства Бахчисараю, а также в античный полис Херсонес; экскурсия в Крымский этнографический музей, проведенная старшим научным сотрудником музея Ю. С. Вайсенгольц, и экскурсия в музей истории евреев Крыма при Благотворительном еврейском центре "Хесед Шимон" в Симферополе, проведенная сотрудником музея Н.С. Высоцкой;

в Одессе — экскурсия в Одесский Литературный музей, проведенная сотрудником музея А. А. Мисюк; тур и занятия в Музее истории евреев Одессы при еврейском общинном центре "Мигдал", проведенная сотрудником музея В. Чаплиным. Необходимо отметить, что в каждом из регионов наших коллег интересовали те места, где нацистскими оккупантами осуществлялось "окончательное решение" еврейского вопроса: так же, как и в Бабьем Яру, они побывали у памятника погибшим евреям Полтавы, на 10-м километре шоссе Симферополь-Феодосия, у мемориала погибшим евреям Севастополя, а также — в сопровождении пережившего Холокост в Одесском регионе Л. М. Дусмана — на местах бывших "пороховых складов", где была убита значительная часть евреев Одессы.

Подводя итог, отметим, что семинар можно считать удавшимся по разным причинам: и благодаря работе сотрудников Украинского центра, и благодаря профессиональному вкладу в программу наших коллег в тех регионах, которые мы посетили, и благодаря высокому качеству перевода, осуществлявшегося сотрудником Украинского центра В. Бобровым. Главное же, что сделало семинар насыщенным, интересным и полезным — это высокая степень заинтересованности наших шведских коллег, объединенных СКМА в познании столь, казалось бы, далеких и чуждых от их географического и культурного ареала вопросах, это неподдельный интерес и искренняя мотивация в стремлении увидеть, и увидев — попытаться понять...

Михаил Тяглый

ДРУГА ПОЛЬОВА ШКОЛА З УСНОЇ ІСТОРІЇ "ГОЛОКОСТ ОЧИМА НЕЄВРЕЇВ"

З 16 по 23 серпня 2007 року Український центр вивчення історії Голокосту проводив Другу польову школу з усної історії "Голокост очима неєвреїв", яка відбулася в Хмельницькій області. Учасниками школи стали школярі, студенти та випускники українських вузів, які обиралися на конкурсній основі згідно поданих заявок. Слухачі школи представляли Дніпропетровський національний університет, Житомирський економіко-гуманітарний університет, Національний університет "Кієво-Могилянська академія", Міжнародний Соломонів університет, Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука.

Завданням польової школи було зібрати джерельний матеріал з історії Голокосту на Хмельниччині застосовуючи метод усної історії.

Робота польової школи складалася з трьох блоків: теоретичного (лекції й практичні заняття), екскурсій та "роботи в полі", тобто запису інтерв'ю з очевидцями. Перші три дні (16-18 серпня) школа перебувала в Кам'янець-Подільському. На лекційних заняттях Анатолій Подольський (директор Українського центру вивчення історії Голокосту) познайомив студентів зі сторінками історії єврейських громад Поділля, а також міжетнічними відносинами в регіоні напередодні Другої світової війни. Також студенти ознайомилися з лекціями "Вузлові питання історії Голокосту" і "Особливості історії Голокосту Хмельницької області" (Михайло Тяглый,

співробітник Центру, Київ), "Проблеми колабораціонізму в Україні у роки Другої світової війни" (Віталій Нахманович, відповідальний секретар Громадського комітету "Бабин Яр", Київ).

Окремий цикл занять з методики усної історії провели Тетяна Величко (аспірантка Інституту мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М. Рильського, керівник проекту, Київ) і Тетяна Пастушенко (співробітник Інституту історії України, Київ). На лекціях порушувалися питання історії становлення й розвитку методу усної історії, особливостей, притаманних усноісторичним джерелам, типів та методів проведення інтерв'ю, підходів до аналізу та інтерпретації усних історій. Особливу увагу було приділено феномену пам'яті, відмінностям комунікативної та культурної пам'яті.

Практичні заняття склалися з тренінгу, проектно-аналітичного семінару та круглого столу. На тренінгу "ситуація інтерв'ю" слухачі опанували навички ставити відкриті та закриті запитання, вміти "активно" слухати респондента, застосовувати способи підтримки наративної розповіді та інше. Під час проектно-аналітичних семінарів були розроблені ключові теми майбутніх інтерв'ю, сформульовані запитання тематичних блоків. Круглий стіл, присвячений методологічним та психологічним проблемам проведення інтерв'ю, підсумував теоретичну частину польової школи і проводився згідно запитань, які хвилювали студентів.

Для проведення польових досліджень група учасників Польової школи виїхала у місто Старокостянтинів Хмельницької області, де під час нацистської окупації існувало гетто, і нацистами за допомогою місцевої поліції були знищені всі єврейські мешканці та ромське населення містечка і навколишніх населених пунктів (понад 7000 осіб).

Допомогу у пошуку респондентів учасниками польової школи надали Старокостянтинівська районна рада ветеранів (голова — п. Лепюхін) і Старокостянтинівська філія Благодійного єврейського центру "Хесед". Проте половина інтерв'ю були записані з мешканцями містечка, з якими учасники школи просто познайомилися на вулиці.

Спогади очевидців записувалися за відомою схемою нарративного напівструктурованого біографічного інтерв'ю, яка передбачає чотири фази: попередня розмова, вільна нарративна оповідь респондента, нарративні відкриті запитання, питання на знання і розуміння. Головним принципом побудови бесіди з респондентом було неафішування головної теми дослідження — теми Голокосту. Інформантові пропонувалося розповісти свою біографію та які події війни й нацистської окупації йому запам'яталися. Зібрані таким чином інтерв'ю дають цікавий матеріал для вивчення картини пам'яті про війну, та визначення місця в ній пам'яті про події Голокосту.

За чотири дні роботи учасники Польової школи записали 29 інтерв'ю тривалістю 28 годин, скопіювали 25 фотокарток 20—30 і 50—60-х рр. ХХ століття, зробили понад 50 фотопортретів респондентів.

23 серпня відбулося закриття Другої польової школи. Кожен учасник підготував презентацію своїх польових досліджень, здійснив початковий аналіз своїх інтерв'ю.

СЕМІНАР ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ ІСТОРІЇ В м. МУКАЧЕВО

З 26 по 28 серпня 2007 року на теренах Закарпаття в місті Мукачево Український центр вивчення історії Голокосту провів навчально-методичний семінар для викладачів історії з проблематики загальної історії єврейського народу та історії Голокосту в Європі та Україні. Семінар відбувся завдяки підтримки Лондонського культурного єврейського коледжу, Посольства Німеччини в Україні та у співпраці з Музеєм "Яд-Вашем" в Єрусалимі та Всеукраїнською Асоціацією викладачів історії та суспільних дисциплін "Нова Доба".

В семінарі взяли участь близько 40 викладачів з 16 регіонів України. Учасники семінару були поділені на дві групи. Перша група — це викладачі, які вже брали участь в семінарах з історії Голокосту, що проводив Центр, а також були в складі першої української групи в Єрусалимі на стажуванні в "Яд-Вашем" в листопаді 2006 року. Друга група складалася з менш досвідчених вчителів-істориків в царині викладання теми Голокосту, але які мали також певний досвід роботи в цій проблематиці. Скажімо частина з них брала участь в Міжнародному науково-методичному семінарі в Меморіальному музеї Белжець, що у Польщі, який організував Центр.

Отримані під час Польової школи матеріали дозволяють проводити дослідження у таких напрямках:

- встановити специфіку усних розповідей про війну, і, насамперед, про Голокост, зіставити їх із офіційною історією (grand narrative);
- простежити, як різноманітні аспекти Голокосту знайшли відображення у народній пам'яті українського населення:

образ окупантів, образ єврейського населення (стереотипи), оцінка Голокосту;

- виявити різні моделі поведінки під час знищення єврейського населення, спроби пояснення антиєврейської політики нацистів;
- з'ясувати поведінку єврейського населення і пояснення такої поведінки;
- проаналізувати проблему колабораціонізму (хто, як і чому ставав поліцейським або староостою, чи завжди це були добровольці, або які обставини змушували прий-

приймати таке рішення, як вони ставилися до місцевого населення, чи брали участь у знищенні єврейського населення;

- простежити проблему єврейського майна після акцій знищення;
- простежити вплив антисемітської пропаганди і Голокосту на стосунки між євреями і місцевим населенням після війни.

Триває транскрибування інтерв'ю та попередній аналіз отриманих розповідей.

Тетяна Величко (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАНУ)

Тетяна Пастушенко (Інститут історії України НАНУ)

Викладачами були українські та ізраїльські викладачі: д-р Максим Гон, д-р Ірит Абрамські, Михайло Тяглий, д-р Анатолій Подольський, Юлія Смілянська, Олександр Войтенко, Наум Резніченко. Також під час семінару були представлені тренінги

та майстер-класи випускників першої української групи в "Яд-Вашем": Ірини Костюк, Наталі Голосової, Марічки Прокопчук та інших. Одним з головних завдань цього семінару був відбір учасників для другої української групи, яка повинна була представляти Україну в Єрусалимі в листопаді 2007 року. В результаті роботи це завдання було успішно виконано та частина учасників мукачівського семінару гідно виконала своє завдання та отримала серйозну

фактологічну та методичну підготовку в "Яд-Вашем" в листопаді 2007 року. Решта учасників Мукачева продовжують співпрацювати з Центром та готуються для підвищення своєї кваліфікації в Єрусалимі на осінь 2008 року.

Тут маємо можливість навести уривок з заняття нашого колеги п. **Олександра Войтенко** (Асоціація "Нова Доба"), яке він представив під час семінару в Мукачево вчителем.

Навіщо вивчати історію Голокосту?

Що саме вивчати з цієї історії? Як її вивчати?

(*уривок з майстер-класу п. Олександра Войтенко*)

Одним з головних завдань навчання історії є формування в учня здатності критично осмислювати дійсність, орієнтуючись на систему ціннісних вимірів. Якими є ці виміри в значній мірі залежить і від самої школи. Широкий перелік шкільних предметів дає можливість учневі впродовж навчання не лише ознайомитися з загальнолюдськими цінностями, але й зрозуміти їх генезу-витоки та розвиток.

Історія, як шкільний предмет має у своєму арсеналі значний потенціал формування світогляду та ставлень до проявів людської сутності. Однією з тем, яка при кваліфікованому, компетентному підході до її вивчення дає унікальні можливості підняти для обговорення у класі широке коло аксіологічних проблем є тема вивчення історії Голокосту. Світовий досвід шкільного вивчення теми стверджує ефективність розгляду таких понять як стереотипи та упередженість, дискримінація та тоталітаризм, цінність життя, повага до прав людини, толерантність, історична пам'ять. На жаль, незважаючи на важливість та обсяг матеріалу, на вивчення теми в сучасній українській школі виділено замало часу — 1-2 навчальні години на розсуд вчителя.

Вчителі часто ставлять перед собою запитання: навіщо вивчати історію Голокосту? Що саме вивчати з цієї історії? Як її вивчати?

На ці запитання нелегко дати відповідь. Проте вчитель має розуміти:

- **Історія Голокосту — це не лише історія вбивства 6 млн. євреїв в роки Другої світової війни.**
- **Історія Голокосту — це частина історії країни Європи в ХХ столітті.**
- **Історія Голокосту — це частина вітчизняної історії.**
- **Історія Голокосту — це історія тоталітаризму та нацизму і наслідків його допущення.**
- **Історія Голокосту — це історія окупації та окупаційного режиму.**
- **Історія Голокосту — це історія протистояння війни та утвердження миру.**
- **Історія Голокосту — це історія післявоєнного світу.**

Брак часу на вивчення теми може легко бути компенсований його міжпредметним змістом. Адже

- **Історія Голокосту — це частина всесвітньої історії та історії України.**
- **Історія Голокосту — це частина регіональної історії та історії краю.**
- **Історія Голокосту — це можливість під специфічним кутом зору розглянути питання культурології, та історії вітчизняної культури.**
- **Історія Голокосту — це величезний пласт світової літератури.**
- **Історія Голокосту — це проблеми, що вивчаються філософією, психологією, соціологією.**

Віддаленість явища Голокосту у часі може створити в учнів ілюзію "давності", а значить і нереальності того, що сталося.

Усе це вимагає від вчителя не лише доброї підготовки, а й уважного ставлення до учнів у процесі викладання, готовності змінювати напрямок дискусії, нейтралізувати дражливі моменти, вміння "виходити з ролі" і "виводити" з неї учнів, проводити рефлексію занять тощо.

Досвід країн, де вивчення історії Голокосту має усталені підходи, стверджує:

1. Голокост — безпрецедентне явище в історії ХХ століття, коли людство вперше зіштовхнулося з запланованим, систематичним і технологізованим геноцидом, метою якого було повне винищення єврейського народу.

2. Світ після Голокосту зазнав значних змін, як у фізичних, матеріальних вимірах, так і у сфері філософського, духовного, релігійного осмислення історії та долі людства в цілому.

3. Вивчення історії Голокосту сприяє глибшому розумінню суті тоталітаризму, механізмів зловживання владою, приниження людини і, таким чином, відповідальності кожного у відносинах "людина-влада".

4. У процесі вивчення історії Голокосту в учнів формується стійке ставлення до расизму, ксенофобії, дискримінації в сучасному суспільстві, розуміння потреби в толерантності.

5. Осмислення історії Голокосту та його наслідків дозволяє учням виокремити загальнолюдські, гуманістичні цінності та ідентифікувати їх як необхідну умову мирного співіснування в багатоманітному світі, де меншини повинні мати ті самі права, що і більшість.

6. Контroversійність і дилемність багатьох прикладів з історії Голокосту формує в учнів розуміння особистої відповідальності за прийняття рішень, сприяє усвідомленню необхідності активної участі в житті спільнот.

7. Вивчення історії Голокосту розкриває учням світ літератури, кіно, живопису, музики, де ця тема широко висвітлена.

Рекомендації для вчителів, які вирішили вивчати з учнями історію Голокосту.

- **Навчання потрібно здійснювати в контексті світової історії та історії Батьківщини.**
- **Висвітлювати історію Голокосту не лише як історію та трагедію євреїв, а й усього людства.**
- **Наголошувати на тому, що Голокосту можна було уникнути.**
- **Дотримуватися міждисциплінарного підходу.**
- **Триматися позиції багатоперспективності.**
- **Апелювати не лише до офіційних документів і статистики, а й до особистих свідчень, спогадів.**
- **Спонукувати учнів до критичного аналізу джерел, свідчень.**
- **Слідкувати за точністю висловлювань і вимагати того ж від учнів.**
- **Уникати спрощень історії.**
- **Використовувати методичні прийоми та техніки, які є відповідними для віку обраної групи.**
- **Стимулювати до пошуку додаткової інформації та місцевого матеріалу.**
- **Відчувати та задовольняти навчальні та пізнавальні запити учнів.**
- **Створювати таку атмосферу в класі, яка унеможливить психічне перевантаження чи психічне травмування учнів.**
- **Постійно тримати в полі зору учнів зв'язок і вплив історії Голокосту на повоєнне розуміння людством інституту прав людини.**

ДРУГИЙ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ СЕМІНАР ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ З УКРАЇНИ В ЄРУСАЛІМІ

З 18 по 30 листопада 2007 р. в Єрусалимі в Інституті Яд Вашем відбувся навчально-методичний семінар з історії Голокосту в Європі для викладачів історії і права українських шкіл. Семінар став можливим завдяки зусиллям Українського центру вивчення історії Голокосту (Київ, Україна) у співпраці з Меморіальним Інститутом пам'яті жертв Катастрофи та героїв Опору Яд Вашем (Єрусалим, Ізраїль).

Джерелами фінансової підтримки виступили фонд ICHEIC, British Foreign Office, London Jewish Cultural College. Семінар відбувся на базі Міжнародної школи вивчення Голокосту Інституту Яд Вашем.

Група складалася з 17 вчителів, які представляли середні навчальні заклади різних регіонів України. Це вже друга українська група викладачів (перша група відвідала Єрусалим у листопаді 2006 р.), яку організував для участі в навчальному семінарі Український центр вивчення історії Голокосту (Київ, Україна). Учасники семінару — досвідчені викладачі історії та суспільних дисциплін, що професійно займаються питаннями з проблематики толерантності та історії Голокосту, співпрацюючи в цій темі з Українським центром вивчення історії Голокосту й Всеукраїнською Асоціацією викладачів історії та суспільних дисциплін "Нова Доба". На семінарі українська сторона ознайомилась з досвідом ізраїльських колег у викладанні складних питань історії Катастрофи, а також познайомили з найсучаснішими педагогічними технологіями, методиками та підходами до теми історії Катастрофи з власного досвіду.

Програма семінару передбачала різні форми роботи: лекції, практикуми, зустрічі з тими, хто пережив Катастрофу, круглі столи, екскурсії, дискусії, що присвячені проблемам загальної історії єврейського народу та історії Голокосту на теренах Європи, і насамперед, України.

Під час семінару були проведені презентації проектів уроків учасниками семінару. На жаль, час передбачав тільки п'ять презентацій замість сімнадцяти. О. Є. Охредько, вчитель історії (Новотроїцьк, Херсонська обл., КЗШ № 99), ознайомив з досвідом пропедевтики теми Катастрофи на матеріалі програми

вивчення всесвітньої історії в 7-8-х класах. Використання краєзнавчого матеріалу при вивченні історії Голокосту продемонструвала Л. А. Коломієць (Черкаси). Сучасний урок з використанням інтерактивних методів за темою Катастрофи в 11 класі представив Ю. С. Комаров (Київ, лицей "Лідер"). М. П. Савченко (Київ, гімназія східних мов) розробив авторський курс "Уроки Голокосту — уроки толерантності для культури миру" для учнів 11 класів.

Також українські вчителі поділилися досвідом використання історії Голокосту у позакласній роботі (В. В. Трухачова, Кривий Ріг), у роботі з батьками учнів (О. Г. Козороз, Дніпро-дзержинськ, гімназія № 11).

Учасників вразив досвід музейної педагогіки Яд Вашем, форми роботи з широким колом відвідувачів, насамперед, учнями, студентами.

На круглому столі "Українсько-єврейські стосунки сьогодні", який відбувся 29 листопада 2007 р., було піднято складні питання історичної пам'яті Катастрофи. Дискусія, що розгорнулася під час розгляду діяльності митрополита Андрея Шептицького, показала гостроту питання.

Завдяки організаторам семінару, українським вчителям була запропонована чудова екскурсійна програма, під час якої учасники

семінару ознайомилися не тільки з Єрусалимом, а й з іншими цікавими пам'ятниками Ізраїлю.

Семінар визначив, що українські викладачі історії вже не перший рік працюють над темою викладання історії Голокосту і мають свої сучасні методологічні розробки щодо теми.

Сподіваємось, що цей семінар стане щорічним і допоможе у поширенні викладання теми у сучасній українській школі, буде сприяти формуванню толерантного суспільства в Україні.

*Тетяна Величко,
керівник групи викладачів.*

Від редакції. В наступному числі нашого Бюлетеня ми плануємо надрукувати роздуми та рефлексії учасників групи про єрусалимський семінар.

Міжнародні педагогічні проекти**"НАЗУСТРІЧ ПАМ'ЯТІ"**

У жовтні 2007 року на теренах України розпочалася серія навчально-методичних семінарів для викладачів історії за мотивами фільму Сергія Буковського "Назви своє ім'я" з використанням матеріалів навчально — методичного посібника "Назустріч пам'яті". Організаторами цих семінарів виступають Всеукраїнська асоціація вчителів історії та суспільних дисциплін "Нова Доба" та Інститут візуальної історії та освіти Фонду Шоа при Університеті Південної Калі-

форнії у співпраці з Українським центром вивчення історії Голокосту. Семінари проходять протягом 2007—2008 років у

різних регіонах України за підтримки Фонду Віктора Пінчука.

Метою таких семінарів є виховання в української молоді розуміння та співчуття до складних і трагічних подій історії 20 століття, зокрема до історії Голокосту. Також завданням цього проекту є надання вчителям сучасних методик роботи з історичним відео матеріалом під час навчального процесу та методології щодо використання навчального посібника "Назустріч пам'яті". Учасники семінарів отримають посібник для вчителів "Назустріч пам'яті" та DVD з фільмом Сергія Буковського "Назви своє ім'я". Навчально-методичні семінари вже відбулися в Харкові, Черкасах, Львові, Києві, Тернополі, Кіровограді, Івано-Франківську, Рівному, Луганську, Луцьку, Донецьку. На сайті та в бюлетені Українського центру вивчення історії Голокосту буде постійно висвітлюватися хід цього загальноукраїнського освітнянського проекту.

ПРОДОВЖЕННЯ ГУМАНІТАРНОГО ПРОЕКТУ МУЗЕЮ "БУДИНОК АННИ ФРАНК" (НІДЕРЛАНДИ) В УКРАЇНІ

Вже широко відомий на теренах України міжнародний освітянський проект "Виховання толерантності на прикладі історії Голокосту", що триває в Україні з 2002 року, вирішено подовжити ще на два роки, до 2009 року! Таким чином, Міністерство спорту, добробуту та культури Королівства Нідерландів, яке є спонсором цього проекту, ще два роки буде опікуватися вихованням історичної пам'яті, поваги, культури, співчуття та міжетнічної толерантності в середовищі української молоді. Разом з ініціатором і керівником проекту Музеєм "Будинок Анни

Франк" ще шість громадських науково-освітянських організацій України (Всеукраїнська Асоціація "Нова Доба", Центр єврейської освіти, Український центр вивчення історії Голокосту, Єврейський Фонд України, Інститут юдаїки та Центр досліджень східноєвропейського єврейства) продовжать свою діяльність разом. Буде продовжено виставки, семінари, видання книжок тощо.

По матеріалам сайту www.holocaust.kiev.ua

Інші освітні проекти

"ГОЛОДОМОР, ГОЛОКОСТ, ГУЛАГ — ТРАГЕДІЇ ХХ СТОЛІТТЯ НА УКРАЇНСЬКІЙ ЗЕМЛІ"

29-31 жовтня 2007 року в Івано-Франківську відбувся семінар для вчителів на тему "Голодомор, Голокост, Гулаг — трагедії ХХ століття на українській землі". Завдяки Управлінню освіти та Інституту післядипломної освіти вчителів м. Івано-Франківська було запрошено майже 90 вчителів історії та української літератури. Головна ідея семінару — осмислення трагедій простої людини в час тоталітарних режимів. Мета цієї педагогічної конференції — пошук шляхів роботи із складними контроверсійними темами. Головне в роботі — не дати відповіді, а поставити запитання; не шукати ворогів і винуватців, а займатись осмисленням минулого як відновленням історичної пам'яті, так і пошуком власної ідентичності.

Розпочав роботу семінару Віктор Малахов, з лекцією "Вразливість любові. Тоталітарний режим проти народу і людини". Він наголошував, що молодь не відчуває того досвіду, який мають старші покоління. Важливо пам'ятати про страждання людей і мати відповідальність перед померлими, перед живими, перед молоддю. Є такі знання, які можуть зламати людину. Тому в першу чергу важливо "...плекати людське начало в дітях". Тоталітаризм не вчить бачити людину. І тоді стають можливими трагедії. Але є альтернатива — поважати, любити, бачити. Досвід багатьох народів та культур — любов до інших. Любов вчить бачити щось. Саме те, що вище за нас.

Перші тренінги в групах (Юлія Смілянська, Олександр Войтенко та Світлана Занько) розпочали відверту розмову, обговорення та дискусії. Лекції Жанни Ковби були присвячені тим людям, які змогли знайти в собі "людяність у безодні пекла". Багато слів було сказано про митрополита А. Шептицького. Ж. Ковба знайшла в архіві "Щоденник українського націоналіста", зацікавилась ним і відкрила документи, зібрані секретарем митрополита. Саме ці матеріали стали основою її книги про А. Шептицького.

Тетяна Чайка провела лекцію-тренінг про важливість усної історії та практикум усного інтерв'ю як історичного джерела. О. Войтенко запропонував вчителям нові методики та методологію вивчення історії, які розробляє та впроваджує Всеукраїнська асоціація вчителів історії та суспільних дисциплін "Нова Доба". Від простого до складного, від спостережень до аналізу. Давати можливість дитині помилятися, але праця вчителя підведе її до розуміння суті історичних явищ.

Незабутні враження залишилися у вчителів після відвідування виставок "Джерела толерантності" та "Анна Франк. Урок

історії". Ю. Смілянська провела мастер-клас проведення екскурсій та показала виставку як потужний методичний інструмент.

Зустріч з Богданом Васильовичем Ребриком, політ'язнем та колишнім депутатом Верховної Ради, замість запланованої години відбувалась більше трьох. Б.В. Ребрик вважає, що зараз у суспільстві немає підґрунтя для того, щоб прижився націоналізм та розвивався тоталітаризм. Він став живим прикладом історії, яку неможливо прочитати з книжок.

Ю. Смілянська презентувала під час дискусії "Уроки історії" для вчителів Івано-Франківської області місцеві архівні документи, що засвідчують вище перераховані трагедії. Це важливо для викладання уроків краєзнавства. Ключовим моментом семінару стало створення та презентація постерів учителями, що стануть основою майбутньої виставки "Голодомор, Голокост, Гулаг — трагедії ХХ століття на українській землі".

Під час підбиття підсумків семінару учасники прийшли до загальної думки, що Голодомор українського народу є геноцидом, і вони не згодні з тими, хто цю думку заперечує. Керівники семінару підготували в подарунок вчителям комплекти літератури та плакатів, які користувались попитом. Це:

- Каталог виставки "Джерела толерантності";
- Збірник документів про знищення нацистами євреїв України в 1941—1944 р.р. О. Круглова;
- "Обрії порозуміння" (Упорядник А. Ленчовська, видавництво "Дух і літера");
- Комплект плакатів про вшанування пам'яті жертв Голодомору "Засвітити свічку";
- Плакат з характеристикою геноциду в світі в ХХ столітті.

Вдячність за можливість провести цей семінар висловлюємо Благодійному фонду "ДАР" (Київ, Україна) в особі керівника Валентини Подгорної, Благодійному Фонду DAAR (Хьюстон, США); Біллу Моргану, засновнику музею Голокосту у Хьюстоні; Моргану Вільямсу, директору офісу міжнародної інвестиційної компанії "СигмаБлейзер" у Вашингтоні, досліднику Голодомору в Україні; Всеукраїнській асоціації вчителів історії та суспільних дисциплін "Нова Доба" та Інституту юдаїки.

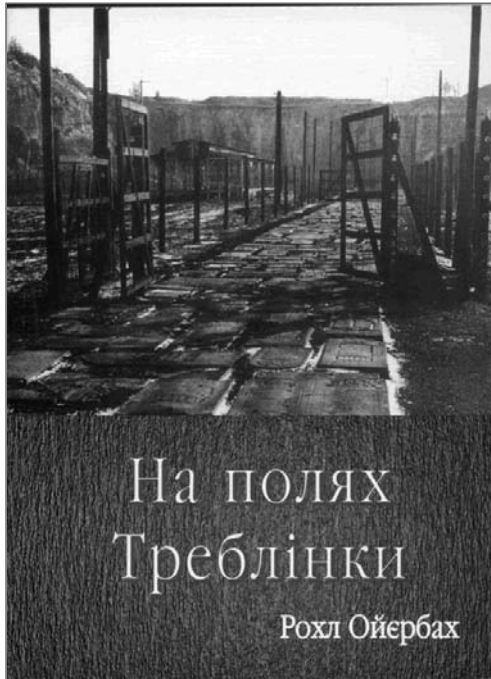
Занько Світлана, учасник семінару.

Матеріал з сайту www.judaica.kiev.ua

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

НОВІ ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРУ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ

України, 2006. — Вип. 31. — 161 с. — ISBN 966-02-4118-6

Національна академія наук України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса, Український центр вивчення історії Голокосту видали 31 випуск наукових записок. Збірник містить доповіді, що їх проголошено на конференції "Пропаганда та "єврейське питання" в ЗМІ на окупованій нацистами території України, 1941-1944 рр.", яку проводив Український центр вивчення історії Голокосту в лютому 2006 р. в Інституті політичних і етнонаціональних досліджень. Науковими редакторами випуску є В. Нахманович і М. Тяглий.

Збірник розбито на три розділи — "Методика дослідження організаційних та змістовних аспектів періодичних видань часів окупації", "Ідеологічні та організаційні засади пропаганди окупаційного періоду" та "Єврейське питання" у рецепції ЗМІ регіонів України: загальні та особливі риси". Серед авторів — науковці різних регіонів України, а також з Нідерландів та Німеччини.

№ 1 (12), грудень, 2007 р.

1. Ойєрбах Р. На полях Трєблінки / Пер. з їдиш І. Гусєва / Укр. центр вивчення історії Голокосту. — К.: "Сфера", 2007. — 74 с.: іл. — (Серія "Українська бібліотека Голокосту") — ISBN 966-8782-38-0.

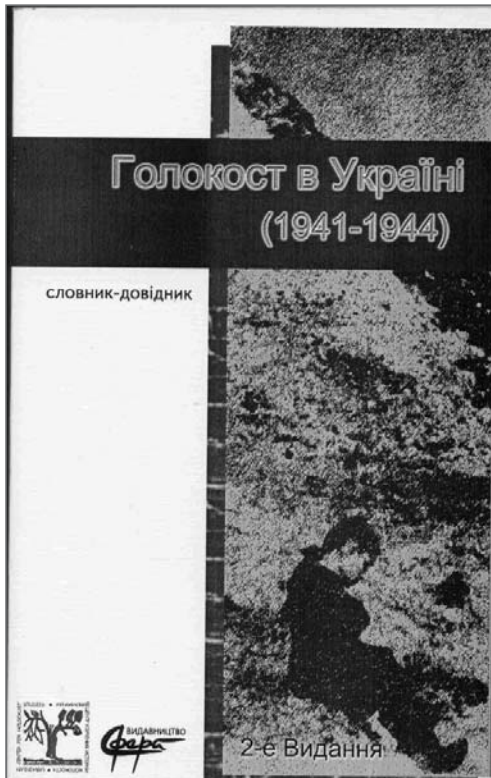
Книга Рохл Ойєрбах "На полях Трєблінки" — це мемуари, роздуми людини, яка була свідком трагедії гетто Варшави та бачила на власні очі нацистський табір смерті в польському селищі Трєблінка у листопаді 1945 р., а після війни майже тридцять років працювала в Музеї Яд Вашем (Єрусалим). Це переклад з мови їдиш видання 1947 р. Мемуари вперше побачили світ українською мовою. Видання здійснено Українським центром вивчення історії Голокосту в рамках книжкової серії "Українська бібліотека історії Голокосту" за фінансової підтримки The Rothschild Foundation (Europe).

2. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Пропаганда та "єврейське питання" в ЗМІ на окупованій нацистами території України, 1941—1944" // Наукові записки: Збірник. — К.: Ін-т політ. і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН

3. Подольський А. Ю. Уроки минулого: Історія Голокосту в Україні. Навч. посібник / Музей "Будинок Анни Франк", Укр. центр вивчення історії Голокосту. — К.: "Сфера", 2007. — 100 с.: іл. — (Серія "Українська бібліотека Голокосту") — ISBN 966-8782-41-0.

Навчальний посібник "Уроки минулого" присвячений складним сторінкам історії України ХХ ст., історії Другої світової війни на українських землях, а саме долі євреїв України в добу нацистської окупації (1941—1944 рр.), історії Голокосту на теренах України, яка була одночасно частиною геноциду єврейського народу в усіх окупованих нацистами країнах Європи в період Другої світової війни (1939—1945 рр.). Цей посібник зацікавить і стане у пригоді учням старших класів середніх загальноосвітніх шкіл України, в тому числі й тому, що тема історії Голокосту включена Міністерством освіти і науки України до шкільної Програми курсів з історії України та Всесвітньої історії в розділи, що присвячені Другій світової війни.

4. Голокост в Україні (1941—1944): Словник-довідник / Авт.-упор. О. Гісем, О. Мартинюк / Укр. центр вивчення історії Голокосту, Дім Анни Франк (Амстердам, Нідерланди). — Вид. 2-е, випр. і доп. — К.: "Сфера", 2007. — 100 с. — (Серія "Українська бібліотека Голокосту") — ISBN 966-8782-40-2.

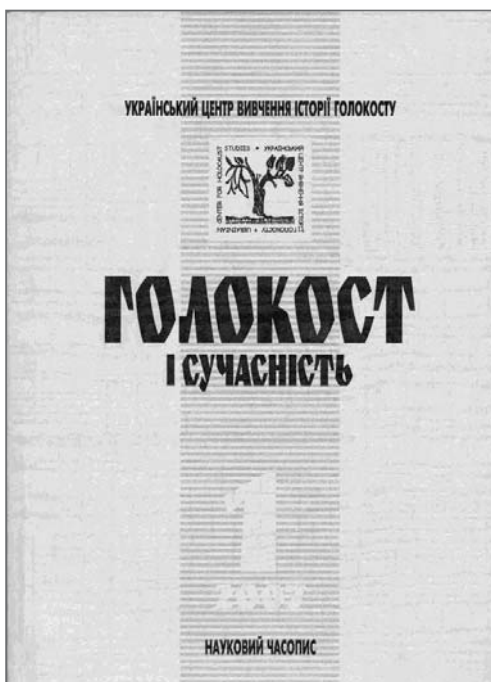
Видання є спробою узагальнення понятійного і термінологічного апарату теми "Голокост в Україні, 1941—1944 рр.". Ця праця покликана полегшити сприйняття теми Голокосту тими, хто не є фахівцем у цій проблематиці. Передусім вона призначена для учнів старших класів та вчителів. Словник містить переважно загальнофілософські, загальноісторичні та конкретноісторичні поняття і терміни. Вміщено 407 термінів і понять. Словник публікується в рамках педагогічного проекту "Толерантність та вивчення історії Голокосту в Україні", що підтриманий Міністерством здоров'я, добробуту та спорту Королівства Нідерланди. Проект реалізується на теренах України в 2002-2009 рр. Музеєм "Будинок Анни Франк" (Королівство Нідерландів) спільно з українськими громадськими науково-освітніми організаціями.

5. Вийшло друком друге число часопису Українського центру вивчення історії Голокосту — "Голокост і сучасність. Студії в Україні і світі".

Міжнародна редакційна рада часопису: к.і.н. Ілля Альтман (Росія), д-р Карел Беркгоф (Нідерланди), д-р Олександр Прусін (США), д-р Арон

Шнеер (Ізраїль), д-р Дітер Поль (Німеччина), д-р Антон Вайс-Вендт (Норвегія).

Редакційна колегія часопису: к.і.н. Владислав Гриневиц, Віталій Нахманович, к.і.н. Жанна Ковба, к.і.н. Анатолій Подольський, Михайло Тяглий (відповідальний редактор).

Концепція і мета журналу:

— сприяти поглибленому висвітленню різних аспектів Голокосту, що мав місце на українських землях; виявленню спільного та особливого в історії Голокосту на окупованій нацистами території України в порівнянні з іншими регіонами колишнього СРСР, Східної та Західної Європи; дослідженню специфічних рис Голокосту в різних регіонах окупованої України;

— стимулювати до використання раніше не введених до наукового обігу джерел, що зберігаються як в українських, так і в закордонних архівах, а також залучення джерел іншого характеру (свідectв, спогадів тощо);

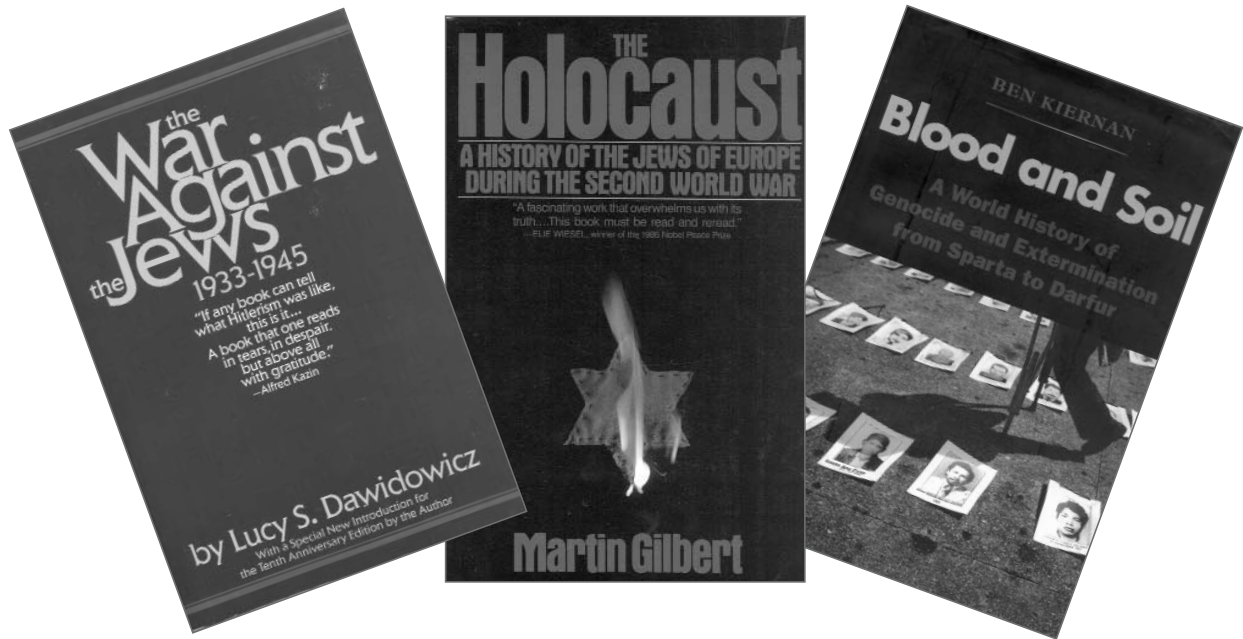
— заохочувати використання полідисциплінарних підходів та участь у дослідницькому процесі фахівців у галузі соціології, політології, філософії та представників інших гуманітарних наук для створення комплексної та багатогранної картини історії Голокосту;

— здійснювати як реконструкції історичної послідовності подій, так і спроби інтерпретації причин та передумов Катастрофи європейського єврейства; проводити порівняльний аналіз конкретно-історичних й цивілізаційних аспектів Голокосту та інших геноцидів, місця й ролі єврейського фактора в культурно-історичних процесах у Європі, що передували Голокосту чи сталися після нього.

Одним з ведучих напрямів часопису є компаративний аналіз історії Голокосту з іншими акціями масового знищення та переслідування ХХ століття (геноцид вірмен, радянський терор, Голодомор, геноцид ромів, депортації кримських татар, греків, німців тощо).

Електронна версія часопису розміщена на веб-сайті Центру.

НОВИНИ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРУ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ

В квітні 2007 року наукова бібліотека Центру поповнилася на 200 нових найменувань. Це література виключно англійською та німецькими мовами — класичні, фундаментальні праці з історії Голокосту в Європі та історії геноцидів. Серед видань отриманих нами — наукові монографії Р. Хільберга, Л. Давидович, Г. Кноппа, Ш. Спектора, Р. Вістріча, М. Гілберта, І. Арада, Й. Бауера, А. Анґріка, К. Браунінґа, І. Трунка, Д. Поля, В. Лауер, Д. Гольдхагена, О. Бартова, М. Левіна, Н. Наймарка, Б. Кієрнана, енциклопедії з історії єврейського народу та з історії Голокосту тощо! Таке поповнення нашої бібліотеки сталося завдяки співробітництву з нашими колегами з Німеччини, зокрема з п. Астрід Хель (Antiquariat Buchhandlung Verlag, Bonn). Саме завдяки нашим німецьким колегам бібліотека

Центру отримала такий безцінний дар! Це було зроблено з єдиною метою - підтримання розвитку наукових та освітянських студій з історії Голокосту і геноцидів. Ми хочемо щиро, відверто та водночас офіційно подякувати нашим німецьким колегам за такий надто важливий подарунок для Центру та запевнити, що ця література вже працює для українських дослідників, студентів, викладачів, які цікавляться проблематикою історії Голокосту. На сьогодні книги каталогізуються та включаються в загальний бібліотечний фонд Центру та водночас їх вже використовують, насамперед студенти. Завдяки такому поповненню бібліотека Центру об'єктивно стає однією з найпотужніших з проблематики Holocaust and Genocide Studies в Україні.

INTERNET — НОВИНИ

ГОЛОКОСТ І ГЕНОЦИДИ У СВІТЛІ ПОЛІТИКИ

Комітет Конгресу США визнав геноцид вірмен 11 жовтня 2007 р.

Комітет у міжнародних справах Палати представників Конгресу США проголосував за резолюцію, в якій дії імперії Османа щодо вірмен на початку ХХ століття визнаються геноцидом.

За текст документа проголосували 27 конгресменів, проти — 21.

Як мовиться в резолюції, факт геноциду майже півтора мільйонів вірмен під час Першої світової війни повинен знайти відображення у зовнішній політиці США. Конгрес також закликав президента країни Джорджа Буша в щорічному президентському посланні в роковини подій 1915 року "точно охарактеризувати" їх як геноцид.

За декілька годин до голосування Буш виступив із зверненням до конгресменів, заявивши, що ухвалення резолюції завдасть "великої шкоди" відносинам США і Туреччини, яка є членом НАТО. Із закликами не приймати документ, раніше виступали також держсекретар Кондоліза Райс і міністр оборони США Роберт Гейтс, проте міжнародний комітет проігнорував їх прохання. Також не було взято до уваги лист восьми колишніх держсекретарів США.

В середу газета The Washington Post з посиланням на турецьких політиків повідомила, що у разі позитивного голосування по резолюції Туреччина може позбавити США доступу до турецької військово-повітряної бази Інжірлік, яка грає ключову роль в бойових операціях американської авіації в Іраку і Афганістані.

Президент Туреччини Абдуллах Гюль заявив, що визнання конгресом США факту геноциду вірмен є неприпустимим рішенням. "На жаль, деякі політичні діячі США не відгукнулися на заклик проявити відповідальність", — додав Гюль.

Вірменія вимагає від світової спільноти визнати факт масового знищення вірменського народу з 1915 по 1917 роки на території Східної Анатолії, зайнятої імперією Османа. Туреччина відмовляється вважати ці події геноцидом, називаючи їх "вимушеним переселенням". 28 вересня 2006 року депутати Європарламенту ухвалили, що турецька влада повинні визнати геноцид вірмен, якщо їх країна має намір стати повноправним членом Євросоюзу.

За матеріалами Lenta.ru, РІА Новості

ЮЩЕНКО ПРОПОНУЄ ВСТАНОВИТИ КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗАПЕРЕЧЕННЯ ГОЛОДОМОРУ ТА ГОЛОКОСТУ

23 Жовтня 2007

Президент Віктор Ющенко має намір ініціювати впровадження кримінальної відповідальності за заперечення Голодомору та Голокосту. Це питання він внесе на розгляд Верховної Ради VI скликання відразу ж після початку її роботи.

Про це Глава держави заявив, виступаючи в Харкові на засіданні координаційної ради із підготовки заходів у зв'язку із 75-й річницею Голодомору 1932—1933 рр.

За словами Віктора Ющенко, "в українському голоді полягло близько 10 млн. українців, росіян, євреїв, греків, болгар — десяток національностей, які були тоді на терені України. Найбільше це торкнулося, безумовно, української нації. Безумовно, це трагедія української нації".

Глава Української держави закликав суспільство та політиків сприймати Голодомор не як міф чи легенду, а як правду, що стосується кожного. Віктор Ющенко переконаний, що українцям необхідно пам'ятати про Голодомор як трагічну віху в історії.

"Це трагедія нації, і я хочу підняти націю, щоб вона була високою, щоб вона навіть у своїй історії, навіть у такій трагічній сторінці, яким є голод 1932-1933, говорила, що ми та нація, яка виходить з уроків, ми маємо пам'ять, це була наша сторінка, ми її шануємо, ми звертаємося до всього світу з такою пропозицією — шануйте, що це варте ваших людських ідеалів", — сказав Президент.

Віктор Ющенко наголосив, що Україна "повинна зробити те, що зробило світове єврейство стосовно Голокосту".

"Ми підійшли до фундаментального визначення в українському парламенті визнання українського Голодомору як акції геноциду", — наголосив глава держави, додавши, що потім свою позицію повинен показати світ.

Нагадаємо, 28 листопада 2006 року Верховна Рада України V скликання ухвалила закон "Про Голодомор 1932—1933 років в Україні", внесений Президентом України Віктором Ющенко

з урахуванням поправок, запропонованих головою ВР Олександром Морозом.

Президент у своєму законопроекті пропонував визначити, що Голодомор 1932—1933 років в Україні є геноцидом української нації. Водночас, за пропозицією Олександра Мороза слово "нація" було замінено на слово "народ".

Також за пропозицією Олександра Мороза із президентського законопроекту було виключено норму, що передбачала адміністративну відповідальність за публічне заперечення Голодомору 1932—1933 років в Україні.

23 березня 2007 року Президент подав до Верховної Ради законопроект про внесення змін до Кримінального кодексу України, у якому пропонував встановити кримінальну відповідальність за публічне заперечення Голодомору 1932—1933 років в Україні та Голокосту.

Законопроектом передбачено покарання за таке заперечення у вигляді штрафу від ста до трьохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян або двох років ув'язнення. За ці дії, вчинені службовцем або повторно, передбачено чотири роки в'язниці.

У більш ніж десяти країнах Європи, зокрема у Франції, Швейцарії, Бельгії, Польщі, передбачено кримінальну відповідальність за публічне заперечення Голокосту. В Австрії, Румунії, Чехії за заперечення Голокосту карають ув'язненням на термін від 6 місяців до 10 років. У Німеччині та Ізраїлі покарання може сягнути 5 років в'язниці. У Румунії особливе покарання для держслужбовців — до 5 років ув'язнення.

За матеріалами Кореспондент.net

Від редакції. Шановні колеги, радимо Вам прочитати з цієї проблематики серйозну та цікаву останню статтю професора Станіслава Кульчицького "Треба відмовитися від поняття "Український Голокост" (до дискусії про Голодомор як геноцид)". — Газета Конгресу національних громад України "Форум націй", 11/66 2007, www.fogumn.kiev.ua

АНОНС НАСТУПНОГО НОМЕРУ БЮЛЕТЕНЯ

- Відгуки Другої української групи викладачів про семінар в Музеї "Яд-Вашем"
- Матеріали про Міжнародний День Пам'яті Голокосту
- Український лінк на офіційному сайті Музею "Дім Анни Франк"
- Повідомлення про семінар з вивчення геноцидів в Осло
- Українські учні на Міжнародному молодіжному конгресі

- в Єрусалимі
- Міжнародні педагогічні проекти з вивчення історії Голокосту та проблематики міжетнічної толерантності в Україні: проект Музею Анни Франк :п'ять років в Україні: продовження триває; проект "Назустріч пам'яті"; проект ОБСЄ
- Інше

Адреса редакції:

Український центр
вивчення історії Голокосту
вул. Кутузова, 8, кім. 109
01011, Київ-11, Україна
Тел./факс: 38044-285-90-30
<http://www.holocaust.kiev.ua>
E-mail: uhcenter@binet.com.ua

Відповідальні редактори:

Анатолій Подольський
Михайло Тяглий
Дизайн та комп'ютерна верстка
Людмила Босенко
Коректор
Наталія Сінельнікова

Видання здійснено за підтримки The Rothschild Foundation (Europe)

Видруковано в ДГВПП
«Зовнішторгвидав України»
Адреса: м.Київ, вул. Воровського, 22,
Тел.: 234-33-04
Наклад 1000